

Izvorni znanstveni rad
DOI: 10.17234/Croatica.66.5
UDK: 811.163.42'366.58
Primljen: 6. 6. 2022.
Prihvaćen: 25. 6. 2022.

VIDSKI NEUPARENI GLAGOLI U HRVATSKOM JEZIKU

Jurica Polančec

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet

jpolance@m.ffzg.hr

Rad razmatra klasifikaciju vidski neuparenih glagola u hrvatskome jeziku, odnosno glagola koji svoje leksičko značenje ostvaruju samo kroz jedan vid, bilo svršeni ili nesvršeni. Neuparenost se promatra kroz svoje kanonske i nekanonske manifestacije. Kanonskim se manifestacijama smatraju one oko kojih nema spora u literaturi, a nekanonskim slučajevi glagola i glagolskih razreda za koje dio autora smatra da su neupareni, a dio da se mogu ostvariti upareno. Neuparenost se dijeli u dva tipa, morfološku (apsolutnu) i semantičku (djelomičnu). Morfološka je neuparenost predstavljena tradicionalnim skupinama glagola *imperfectiva tantum* i *perfectiva tantum*. Značenjska neuparenost opisuje slučaj kod kojega između dvaju tvorbeno povezanih glagola suprotnoga vida postoji potpuno ili djelomično nepoklapanje u značenju.

Ključne riječi: glagolski vid, vidski par, vidska neuparenost (defektivnost), hrvatski jezik

1. UVODNE NAPOMENE

U ovome se radu razmatra pojava **vidske neuparenosti** ili **vidske defektivnosti**. Taj se termin odnosi na sve one slučajeve u kojem se glagolska značenja hrvatskog (i općenito slavenskog) glagola ne ostvaruju kroz oblike dvaju značenjski i tvorbeno povezanih glagola (tj. **upareno**), već isključivo

kroz jedan vidski oblik (tj. **neupareno**), bilo svršeni ili nesvršeni. Tipičnu situaciju s uparenim glagolima istoga značenja vidimo u (1) i (2), gdje su članovi para povezani prefiksacijom u prvom primjeru, odnosno sufixacijom u drugom primjeru. U (3) i (4) vidimo pak slučajeve neuparenog nesvršenog, odnosno neuparenog svršenog glagola.¹

- (1) graditi_{IPF} ~ sagraditi_{PF}
- (2) prepisati_{PF} ~ prepisivati_{IPF}
- (3) djelovati_{IPF}
- (4) oronuti_{PF}

Glagoli poput *djelovati* u (3) nazivaju se tradicionalno *imperfectiva tantum* (odsad kratica IPT), a glagoli poput *oronuti* u (4) *perfectiva tantum* (odsad kratica PT). U ovome će ih se radu zajednički nazivati **neuparenim glagolima** nasuprot **uparenim glagolima** u (1) i (2).²

Vidska neuparenost dobro je poznat fenomen iz slavenske aspekto-logije. Međutim radovi posvećeni specifično vidski neuparenim glagolima rijetki su,³ vjerojatno zato što se kod mnogih autora smatraju marginalnom pojavom (npr. Dickey 2000: 10–11). Isto tako vrlo se sporadično i šturo obrađuju u gramatikama i drugim priručnicima (usp. Čilaš-Mikulić 2012: 2; Balek 2021: 56).⁴ Stoga ne čudi što je točan opseg toga pojma i dalje sporan, odnosno postoje skupine glagola za koje nema konsenzusa mogu li tvoriti vidske parove ili ne. Nasuprot njima postoje i prototipni (kanonski) slučajevi kod kojih nema dvojbe oko toga mogu li se ostvariti upareno ili ne.

U ovome se radu stoga obrađuju dvije teme. Prvo se u §2 pokušava ocrtati opseg pojma vidske (ne)uparenosti. Konkretnije u §2.1 kao polazište cijeloga rada opisuju se prototipni primjeri vidske uparenosti i vidske neuparenosti. Prototipni primjer uparenosti – tzv. vidski par – podrobnije se

¹ U ostatku se rada neće bilježiti vid glagola. Vidski se parovi uvijek navode s tildom među pamjaticima. Uvijek se prvo navodi tvorbeno polazišni glagol, a nakon njega izvedeni.

² Termin *vidska defektivnost* (rus. *vidovaja defektivnost'*) preuzet je od Maslova (2004 [1964]). Termini *vidska (ne)uparenost* i *(ne)upareni glagol* skovani su za potrebe rada. Kolaković (2020) upotrebljava termine *aspektna parnost* i *neparni glagoli*, a Balek (2021) *vidska defektivnost* i *vidski defektni glagoli*.

³ Maslov (2004 [1964]) nezaobilazni je stariji pregledni rad o ovoj problematici na koji sam se u velikoj mjeri oslanjao u pisanju ovog rada. Od novijih radova naročito je koristan rad Kolaković (2020), a od radova na ruskom jeziku rad Gorbova (2011). Neke aspekte vidske defektivnosti vrlo opširno razmatra Balek (2021).

⁴ Pregled hrvatskih gramatika koji daje Čilaš Mikulić (2012: 16–30) pokazuje da se vidski neupareni glagoli spominju isključivo u Raguževoj gramatici (autorica je obradila sve gramatike s iznimkom Akademijine morfologije). Za sličan pregled v. i Jelaska i Opačić (2005: 154–156).

definira u §2.2, dok se u §2.3 kratko opisuju skupine glagola kod kojih ne postoji konsenzus u literaturi mogu li se ostvariti upareno ili ne. U §2.4 daje se sažetak odjeljka. Na temelju tako postavljenog okvira u §3 dolazi središnji dio rada u kojem se vidiska neuparenost razmatra na primjerima iz hrvatskog jezika: najprije se u §3.1 promatraju primjeri neuparenosti uz odsustvo člana vidiske opreke (tzv. morfološka ili apsolutna neuparenost), a nakon toga u §3.2 primjeri neuparenosti uz značenjsko nepodudaranje članova vidiske opreke (tzv. semantička ili djelomična neuparenost).

Ipak, prije nego što prijedemo na izlaganje problematike, u sljedećem ćemo pododjeljku ukratko predstaviti pojmove akcionalnosti i akcionalnih razreda, koji će biti važni za ostatak rada.

1.1. Ukratko o akcionalnosti i akcionalnim razredima glagola

Analiza različitih fenomena u tijeku rada oslanjat će se na semantičke pojmove koji pripadaju području akcionalnosti. Stoga ću ovdje kratko definirati što svaki od pojedinih pojmova znači. Čitatelj upućen u problematiku ovaj pododjeljak može i preskočiti jer se u njemu ne donosi ništa što već nije dobro poznato iz postojeće literature.

U radu se upotrebljava klasična podjela u pet akcionalnih razreda, koja je najbliža podjeli u Smith (1997).⁵ To su sljedeći razredi: glagoli ostvarenja (engl. *accomplishments*), glagoli postignuća (engl. *achievements*), stativni glagoli (engl. *states*), glagoli aktivnosti (engl. *activities*) te semelfaktivni glagoli (engl. *semelfactives*).⁶ Podjela na razrede temelji se na interakciji triju obilježja: dinamičnosti (glagoli mogu biti dinamični ili stativni), teličnosti (glagoli mogu biti telični ili atelični) i trenutačnosti (glagoli mogu biti trenutačni ili trajni). Sada ćemo ukratko definirati svaki od razreda.

Glagoli ostvarenja (engl. *accomplishments*) razred su kojem pripadaju događaji s trajanjem tijekom kojeg se postupno doseže neki cilj inherentan tom događaju, pri čemu dolazi do promjene stanja. Njima su slični i glagoli iz

⁵ Na hrvatskome se o akcionalnosti i akcionalnim razredima može pročitati u Žic Fuchs (2009), Čilaš Mikulić (2012), Polančec (2015) i Plungjan (2016). Polančec (2020: 2–26) donosi šire određenje akcionalnosti kao jezičnog fenomena.

⁶ Prijevođe imena prvih dvaju akcionalnih razreda navodim prema Čilaš Mikulić (2012: 57), a sljedećih dvaju prema Kolaković (2020). Semelfaktivni glagoli kao razred spominju se u Polančec (2015).

razreda postignuća (engl. *achievements*) koji također sadrže neki inherentan cilj, ali on se realizira u trenutku. Ova dva razreda dakle dijele obilježje teličnosti (inherentni cilj), ali se razlikuju po trenutačnosti (glagoli ostvarenja su trajni, a glagoli postignuća trenutačni). Primjer za prvi bio bi vidski par *pisati* ~ *napisati*, a za drugi *naći* ~ *nalaziti*.

Nasuprot dvama teličnim razredima stoje dva atelična razreda. To su stativni glagoli (engl. *states*), npr. *voljeti* i glagoli aktivnosti (engl. *activities*), npr. *plivati*. Oba ova razreda povezuje obilježje ateličnosti, odnosno odsustva inherentne granice. Glagoli iz ovih dvaju razreda imenuju događaje za koje se kaže da ne mogu završiti, odnosno doseći prirodnu granicu, već samo prestati nakon što se iscrpe ili pak mogu biti prekinuti. Prema tome ne rezultiraju promjenom stanja. Razlika između dvaju ateličnih razreda leži u tome što se stativni glagoli tijekom protoka vremena ne mijenjaju i u načelu ne mogu prestati sami po sebi. Glagoli aktivnosti drukčiji su zato što u svojem protoku razlikuju različite faze i ne mogu trajati unedogled jer za svoj nastavak zahtijevaju kontinuirano ulaganje energije.

Semelfaktivni glagoli (engl. *semelfactives*) slični su po obilježju trenutačnosti glagolima postignuća, s tom razlikom da ne rezultiraju promjenom stanja (dakle po tome su atelični). Tipični je primjer hrvatski glagol *kapnuti*. Važno je obilježje takvih glagola to da mogu izražavati ponavljanje istovjetnih trenutačnih radnji. U hrvatskome i slavenskim jezicima se takvo značenje izriče tvorbeno povezanim IPF glagolom. Primjer je hrvatski glagol *kapati*, gdje je riječ o ponavljanju radnje padanja pojedinačnih kapi (v. Polančec 2020: 210–212 za kratki pregled).

2. PREMA DEFINICIJI VIDSKE (NE)UPARENOSTI

2.1. Kanonski primjeri vidske uparenosti i vidske neuparenosti

U uvodu navedeni primjeri pripadaju prototipnim slučajevima kod kojih je relativno lako utvrditi je li riječ o uparenim ili neuparenim glagolima. S jedne strane kod (1) i (2) riječ je o tipičnim, kanonskim uparenim glagolskim značenjima. U oba je slučaja riječ o značenjima koja pripadaju akcionalnom razredu ostvarenja. Konkretnije, u (1) s parom *graditi* ~ *sagraditi* cilj inherentan događaju gradnje jest neka građevina ili kakva druga struktura, a u (2) s parom *prepisati* ~ *prepisivati* cilj je neki tekst. Upravo se takva glagolska značenja redovito ostvaruju upareno i u načelu nema kontroverzi oko njihova

statusa kao vidskog para (Kolaković 2020: 105–106; usp. i Maslov 2004 [1964]: 420–421).⁷

S druge strane u (3) i (4) vidimo nekontroverzne primjere neuparenih glagola. Takvima ih možemo smatrati zato što su morfološki izolirani, odnosno od njih ne postoje nikakve izvedenice. Neprefigirani glagol *djelovati* nema značenjski i tvorbeno povezanih svršenih glagola.⁸ Glagol *oronuti* potpuno je tvorbeno izoliran budući da nema drugih riječi koje pripadaju istom korijenu, a i njegova nam je etimologija nepoznata.⁹ Stoga nema glagola s kojim bismo ga makar teoretski mogli svrstati u vidski par.

Nasuprot ovim nespornim slučajevima vidske uparenosti postoje brojni problematični slučajevi koji ponajprije proizlaze iz različitog poimanja vidskog para kod različitih autora. Kao što primjećuje Kolaković (2020: 130–131), ovisno o tim poimanjima mijenja se i udio glagola koji se smatraju uparenima, odnosno neuparenima.

Problematične slučajeve može se svesti na dvije skupine glagola: PF glagole sa sufiksom *-nu-* i prefigirane atelične glagole s inhoativnim (*zaplivati* prema *plivati*) i finitivnim (*otplivati* prema *plivati*) značenjem.¹⁰ Za bolje razumijevanje tih problematičnih slučajeva potrebno je prvo eksplicirati kako se uopće određuje što je vidski par i na temelju čega parove glagola u (1) i (2) – tj. *graditi* ~ *sagraditi* i *prepisati* ~ *prepisivati* – uopće smatramo kanonskim primjerima vidskog para. O tome ćemo stoga nešto više reći u sljedećem odjeljku.

⁷ Što se tiče glagola iz razreda postignuća, oni se tipično ostvaruju upareno iako njihovo ponašanje pokazuje neke posebnosti (v. §3.1.2). Detaljni opis vidskih parova koji pripadaju ovim dvama razredima u hrvatskom (i srpskom) može se naći u Cochrane (1978: 108–129).

⁸ Usp. glagol *sudjelovati* koji uopće nije svršen, a i ima posve različito značenje.

⁹ Informacija o tvorbenim porodicama glagola okupljenima oko korijena preuzeta je iz baze CroDeriV (v. uvodne napomene u §3). Etimologija je nepoznata budući da se glagol ne spominje u Skokovu etimološkom rječniku (Skok 1973).

¹⁰ Ne smatram upitnim status vidskih parova kao što je (1), kod kojih se PF parnjak izvodi od IPF parnjaka prefiksacijom tzv. praznim prefiksom. U starijoj se literaturi često pokušavalo argumentirati da prefigirani PF glagoli ne čine par sa svojim IPF simpleksom i da ne postoje prazni prefiksi. O ovoj kontroverzi postoji puno dostupne pregledne literature (Grickat 1966; Forsyth 1970: 36–43; Zaliznjak, Mikaelian i Šmelëv 2015: 92–95; Kolaković 2020: 117–119). U ovome radu prihvatit ću po meni i savršeno logičan i dobro argumentiran stav da oni doista čine vidske parove (Forsyth 1970: 39; Kravar 1980a: 11–12; Dickey 2000: 165–166).

2.2. Ukratko o definiciji vidskog para

Vidskim parom u tipičnom ćemo slučaju smatrati onaj par glagola koji zadovoljava dva kriterija, značenjski i morfološki (tvorbeni). Između glagola koji čine vidski par obično postoji tvorbeni veza, odnosno jedan je izveden iz drugog nekim morfološkim sredstvom vidske tvorbe. Glagoli koji dolaze u parovima obično su povezani prefiksacijom ili sufiksacijom,¹¹ kao u već navedenim primjerima (1) i (2).

Prema značenjskom kriteriju par glagola mora ostvarivati isto značenje.¹² Već smo ranije u (1) i (2) vidjeli dva para za koje smo bez posebne rasprave pretpostavili da čine vidske parove oslanjajući se intuitivno na kriterij njihove značenjske istovjetnosti. Iako to ponekad intuitivno izgleda jednostavno, teško je uspostaviti jasan test koji bi jednoznačno upućivao na značenjsku istovjetnost dvaju tvorbeno povezanih glagola. Koliko intuicija može biti varljiva pokazuje nam istraživanje iz Gorbova (2011), u kojem je autorica pokušala kroz anketu provjeriti koliko se ruski lingvisti među sobom slažu pri određivanju vidskih parova, a rezultati su pokazali visok stupanj varijabilnosti u odgovorima.

Međutim postoji nekoliko testova u literaturi kojima se može pribjeći kako bi se provjerila značenjska istovjetnost nekog para glagola. Ipak, treba istaknuti da nijedan od tih testova ne predstavlja apsolutno objektivan i uvijek primjenjiv način određivanja vidske parnosti. Najpoznatiji je vjerojatno tzv. Maslovljevi kriterij transpozicije iz prošlog vremena u historijski ili habitualni prezent (Maslov 1948: 306–307; usp. Zaliznjak, Mikaelian i Šmelëv 2015: 52–61).¹³ Kod tog se testa PF glagol u perfektu – primjer (5) – transponira u historijski ili habitualni prezent koji u ruskome obavezno traži IPF aspekt te je pri uporabi ovih tipova prezenta govornik ruskoga „prisiljen” zamijeniti PF glagol IPF glagolom – primjer (6).¹⁴ U potonjem primjeru izraz *i vot* 'i tako' implicira historijski prezent, a izraz *každye utro* 'svako jutro' habitualni prezent.

¹¹ Uz sufiksaciju i prefiksaciju vidska se opreka može rjeđe izraziti i nekim drugim sredstvima (v. Kolaković 2020: 116 za hrvatski; Zaliznjak, Mikaelian i Šmelëv 2015: 78–81 za ruski).

¹² Identičnost vidskog značenja implicira i identičnost sintaktičkih veza i semantičke valencije koje ostvaruju upareni glagoli (usp. Balek 2021: 51).

¹³ Plungjan (2016: 367) kao relevantnu spominje transpoziciju u habitualnu interpretaciju.

¹⁴ Primjer je zajedno s prijevodom iz Plungjan (2016: 367).

- (5) On vstal_{PF} i vyšel_{PF} iz komnaty. 'On je ustao_{PF} i izašao_{PF} iz sobe.'
 (6) (I vot / každoe utro) on vstačt_{IPF} i vyhodit_{IPF} iz komnaty. '(I tako / svako jutro) on ustaje_{IPF} i izlazi_{IPF} iz sobe.'

U hrvatskome jeziku u historijskome i habitualnome prezentu dopuštena su oba vida (usp. Dickey 2000: 68–71, 146–149), odnosno primjer (6) mogao bi u prijevodu glasiti i 'on ustane_{PF} i izađe_{PF} iz sobe'.¹⁵ Zbog te činjenice Kolaković smatra test neprimjenjivim na hrvatski jezik, vjerojatno u smislu da primjena tog testa u hrvatskome zbog postojanja izbora između dva vida nema dokaznu vrijednost koju ima u ruskome.

Prema Forsythu (1970: 35) primjena ovoga testa u ruskom jeziku potvrđuje status pravih vidskih parova za parove glagola povezane sufiksacijom, odnosno primjere poput *prepisati* ~ *prepisivati* u (2), kod kojih je IPF glagol izveden sufiksom od PF glagola. Noviji su radovi puno kritičniji prema tom testu, a neki ga autori posve izbjegavaju zbog nepouzdanosti (npr. Balek 2021: 53).

Postoji i dodatni test – test (sekundarne) imperfektivizacije (Forsyth 1970: 41) – kojim se može ustanoviti značenjska istovjetnost PF i IPF glagola kod parova glagola gdje je PF glagol izveden od IPF glagola praznim prefiksom. Prefiksalne izvedenice s modificiranim značenjem obično dopuštaju tvorbu izvedenih (sekundarnih) imperfektiva, a prefigurirani glagoli s praznim prefiksima to ne dopuštaju. To možemo vidjeti u primjerima s izvedenicama glagola *pisati* u nastavku, koji pokazuju da je kod *napisati* riječ o izvođenju praznim prefiksom, dok je kod ostalih izvedenica jasno da dolazi do razlike u značenju, što se potvrđuje postojanjem izvedenog imperfektiva. To znači da među prefiksanim izvedenicama od glagola *pisati* jedino izvedenica *napisati* s njime čini vidski par, dok ostale izvedenice predstavljaju nove glagolske lekseme.

- (7) napisati > *napisivati¹⁶
 (8) dopisati > dopisivati
 (9) raspisati > raspisivati
 (10) potpisati > potpisivati

¹⁵ Usp. i Kravar (1980a: 16), koji kao razliku među njima ističe to da u historijskome prezentu PF oblik prenosi činjenično stanje, dok IPF vid nosi nijansu dramatičnosti. Kao što ispravno uočava anonimni/a recenzent/ica, nijansa dramatičnosti prirodno proizlazi iz toga što IPF vid svojom procesualnošću aktualizira sadašnjost.

¹⁶ U hrWaC-u nalazimo tek tri potvrde glagola i tri potvrde odglagolskih izvedenica (pretraga izrazom napisiv.*|napisuj.* u polju *Wordform*).

Problem značenjskoga kriterija pri određivanju statusa vidskog para vrlo je kompleksan te ga na ovom mjestu ne možemo jednoznačno razriješiti. Pretpostavit ćemo u skladu s dosadašnjom tradicijom da u brojnim, tj. kanonskim slučajevima možemo bez poteškoća prepoznati vidske parove.

2.3. Nekanonski slučajevi vidske uparenosti/neuparenosti

Kao što smo već spomenuli, različiti autori različito postavljaju granice vidske neuparenosti zbog različitih koncepcija vidskoga para. Razlike u koncepcijama najlakše je objasniti pozivanjem na akcionalne klasifikacije glagolskih značenja (Kolaković 2020: 124–129). Naime, već smo vidjeli u §2.1 da prototipni primjeri vidske uparenosti obuhvaćaju dva akcionalna razreda koje karakterizira obilježje teličnosti (glagoli ostvarenja i postignuća). Sada ćemo promotriti što se događa kada koncept vidskog para pokuša primijeniti na glagole ostalih akcionalnih razreda.

Ovdje ćemo se konkretno baviti stativnim glagolima i glagolima aktivnosti, koje smo zajednički nazvali ateličnim glagolima. O semelfaktivnim glagolima *-nu-* poput *kapnuti* i njihovim izvedenicama (npr. *kapati*) može se reći jedino to da ih se u ovome radu smatra kanonskim primjerima vidske uparenosti unatoč nekim suprotnim stavovima u literaturi (npr. Maslov 2004 [1964]: 413–414). Upareni status takvih parova temelji se na opažanju da je semelfaktivnom PF glagolu poput *kapnuti* posve prirodno izricanje ponavljajućeg značenja kroz tvorbeno povezani IPF glagol (tj. *kapati*), baš kao što je teličnom glagolu poput *sagraditi* posve prirodno izricanje procesa koji vodi realizaciji cilja radnje (tj. *graditi*).¹⁷

Posvetit ćemo se dakle skupini glagola koja je problematična za koncept vidske (ne)uparenosti. Ona se sastoji od stativnih glagola, npr. *voljeti* i glagola aktivnosti, npr. *plivati*. Ova dva razreda, kako smo rekli, povezuje obilježje ateličnosti, odnosno odsustva inherentne granice. Ateličnost se dugo povezuje s vidskom defektivnošću IPF glagola (Maslov 2004 [1964]: 420–421; Grickat 1966: 201) i u načelu se za takve glagole tvrdi da su uvijek

¹⁷ Njihova se prirodnost odražava i u već spomenutoj anketi iz Gorbova (2011: 21), gdje je semelfaktivni par *prygat' ~ prygnut'* 'skakati ~ skočiti' među svim ponuđenim parovima glagola od ispitanika dobio najviše ocjene, odnosno taj je par najviše ispitanika ocijenilo kao primjer pravog vidskog para.

IPF vida, odnosno IPT.¹⁸ Drugim riječima, glagoli poput *voljeti* i *plivati* tradicionalno se smatraju vidski neuparenima, odnosno defektivnima.

To se čini unatoč tome što takvi glagoli nisu morfološki izolirani kao naprimjer već spomenuti glagol *djelovati* iz (3). Primjerice, uz glagol *voljeti* nalazimo izvedenicu *zavoljeti*, a uz *plivati* izvedenice *zaplivati*, *otplivati*, *proplivati* itd. Razmotrimo najprije odnos između *voljeti* i *zavoljeti*. Za razliku od ostalih prefikslnih izvedenica od istoga glagola (npr. *privoljeti* i *izvoljeti*), koje očito predstavljaju zasebne lekseme po kriteriju različitog značenja,¹⁹ izvedenica *zavoljeti* čuva izvorno značenje IPF glagola i može se parafrazirati kao 'početi voljeti'. U tradicionalnoj se literaturi smatra da prefiksne izvedenice poput *zavoljeti* imaju modificirano značenje, odnosno da takvi glagoli ne mogu čini vidski par zato što PF izvedenica ne znači isto što i IPF simpleks. Na sličan se način tretiraju i gore navedene izvedenice od *plivati*.

Modificirana značenja koja donose prefiksi obično se dijele u dvije skupine (Forsyth 1970: 18–20; Townsend 1975: 118). Prvu skupinu čine tzv. leksička značenja, kod kojih prefiks izražava različita prostorna i druga apstraktnija značenja. Takva su značenja osobito česta s glagolima kretanja kao što je *plivati*, kod kojega nalazimo sljedeće izvedenice ovog tipa: *doplivati*, *isplivati*, *preplivati* i *uplivati*. Drugu skupinu čine značenja prefikasa koja modificiraju (nijansiraju) osnovno značenje glagola tako da opisuju na koji se način radnja odvija ili u kojim okolnostima. Tradicionalno se ta značenja prefikasa nazivaju *Aktionsarten* ili načini vršenja glagolske radnje (ovdje ćemo ih nazivati aktionsartima).²⁰ Takva su značenja nešto apstraktnija od leksičkih,²¹ a tipični su primjeri tzv. inhoativno značenje

¹⁸ Tomu je razlog to što je PF vid u slavenskim jezicima izrazito opterećen teličnošću (Plungjan 2016: 369–370; usp. Kravar 1980a: 9–10, 17), odnosno u načelu PF glagol automatski postaje teličan. Postoje neke iznimke koje će se spomenuti kasnije u ovome odjeljku (delimitativni i delimitativno-punktualni glagoli).

¹⁹ Glagol *privoljeti* znači 'nagovoriti', a *izvoljeti* je u načelu u jeziku očuvan samo u izrazima *izvoli(te)* i *neka izvoli*.

²⁰ Kod nas je javlja još i prijevod *glagolskovidska značenja* i to u gramatici Silića i Pranjkovića (2005), a u stranoj i *procedural meanings* (npr. kod Forsytha) te osobito često *podleksička značenja* (engl. *sublexical meanings*). Aktionsarte redovito opisuju i naše gramatike (Babić i dr. 2007: 501–502; Barić i dr. 1997: 223–225; Silić i Pranjković 2005: 56–58). U pisanju riječi *aktionsart* malim slovom slijedim Novak Milić (2011: 132).

²¹ Naravno, u mnogim slučajevima, kao što to ističu Forsyth i Townsend, granica između to dvoje nije posve jasna te podjelu treba shvatiti uvjetno. Zato se ovdje zadržavam na tipičnim, nekontroverznim primjerima.

('početi X'),²² npr. *zaplivati* 'početi plivati' i već spomenuti *zavoljeti* te tzv. finitivno značenje ('dovršiti X'),²³ npr. *otplivati* 'dovršiti plivati'. Postoji i cijeli niz drugih značenja, ali ovdje ćemo se zadržati na već spomenutima, a kasnije ćemo dodati još jedno (tzv. delimitativno).²⁴

U novijoj se literaturi status ateličnih glagola kao vidski neuparenih osporava upravo na temelju činjenice da mogu tvoriti prefiksalne izvedenice sa značenjem inhoativnog i finitivnog akcionsarta. Prema Kolaković (2020: 115) takvo se viđenje temelji na uvidu da je

leksičko značenje isto sve dok se dvama glagolima upućuje na iste glagolske situacije ili na različite faze istih glagolskih situacija, odnosno sve dok se dvama glagolima izražavaju točno one granice koje su potencijalno moguće s obzirom na akcionalna obilježja tih glagolskih leksema.

Na konkretnim primjerima to znači da atelični glagoli kao akcionalni razredi dopuštaju izražavanje granica i to početne (*zaplivati*) i završne (*otplivati*). Izražavanje takvih granica posve je prirodno ateličnim glagolima, baš kao što je teličnim glagolima prirodno izraziti ispunjenje cilja radnje (*napisati pismo*). Prema tom argumentu značenje koje primjerice glagolu *plivati* donosi prefiks *za-* ne modificira osnovni glagol, već je prirodni izraz leksičkog akcionalnog potencijala IPF glagola. U literaturi su najizrazitiji zagovaratelji takve proširene koncepcije vidske uparenosti njemački slavisti W. Breu (npr. Breu 1985) i V. Lehmann (npr. Lehmann 2017), ali i ruski lingvist S. Tatevosov (npr. Tatevosov 2016: pogl. 5).

Najširu koncepciju uparenosti daje V. Lehmann prema kojemu isto značenje kao i IPF simpleks izražavaju prefiksalne složenice s inhoativnim, finitivnim i delimitativnim značenjima (Kolaković 2020: 128–129).²⁵ Prva smo dva značenja već objasnili. Tzv. delimitativni glagoli²⁶ glagoli su izvedeni prefiksom *po-* koji donose značenje ograničenog trajanja kod PF glagola,²⁷ a to se značenje baš kao i inhoativno i finitivno smatra posve

²² Naziva se još i inkoativnim, ingresivnim ili početnim (usp. Babić i dr. 2007: 501).

²³ Ili završetno (usp. Babić i dr. 2007: 501). U njemačkoj lingvistici se naziva egresivnim i tako ga rabi npr. Kolaković (2020).

²⁴ Za podrobniji popis pojedinih akcionsarta najinformativniji je pregled u Zaliznjak, Mikaeljan i Šmelëv (2015: 110–135).

²⁵ Kod Breua se samo delimitativni glagoli promatraju kao pravi vidski parnjaci, ali isključivo kod glagola iz razreda aktivnosti, dok se druge dvije skupine glagola smatraju neprototipnim vidskim parnjacima.

²⁶ Ili ograničavajući (usp. Babić i dr. 2007: 501).

²⁷ U hrvatskim se priručnicima kao delimitativni opisuju i glagoli s prefiksom *pro-* poput

prirodnim ateličnim glagolima po tome što im dodjeljuje arbitrarnu početnu i završnu točku. Možemo navesti nekoliko primjera iz ruskog (svi su glagoli PF vida): *posuščestvovat* 'postojati neko vrijeme', *poljubit* 'voljeti neko vrijeme', *poxotet* 'željeti neko vrijeme' (Dickey 2012: 79).²⁸ Sva su tri navedena glagola izvedena od stativnih IPF glagola.

U hrvatskome srodni su primjeri *posjediti*, *popričati*, *popržiti*, *poživjeti*, *porazgovarati*, *poigrati se*, *poljuljati se* itd.²⁹ Ipak nisu posve ekvivalentni ruskim primjerima jer u hrvatskome delimitativni glagoli obično nose jaku deminutivnu nijansu (Grubor 1953: 32–34), što se očituje i kroz to što su često praćeni prilogom *malo*. Takvi su svi gore navedeni primjeri te su pravi delimitativni glagoli (bez deminutivne nijanse) rijetki u hrvatskome (Dickey 2012: 93–94). Moguća je iznimka glagol *poživjeti* (usp. Kravar 1980b: 8, fn. 24).³⁰

Delimitativni su glagoli puno produktivniji u drugim slavenskim jezicima, a posebno u ruskome, u kojem su većim dijelom izgubili deminutivnu nijansu pa prema tome *porabotat* 'znači 'raditi neko ograničeno vrijeme' (od *rabotat* 'raditi'), a ne 'raditi malo'. Slično vrijedi i za ostale gore navedene primjere. Stoga u ruskome glagole poput *rabotat* ~ *porabotat* doista ima smisla promatrati kao prave vidske parove (usp. i Dickey 2000: 46–47), dok u hrvatskome to nije slučaj. Općenito se ističe da hrvatski (i srpski) uz slovenski od svih slavenskih jezika imaju najslabije razvijenu uporabu delimitativnih glagola (Dickey 2000: 18).

U prilog Lehmannovu širem viđenju vidskih parova govori i činjenica da se isti značenjski odnosi (tj. inhoativni, finitivni i delimitativni) mogu izraziti i kod parova gdje je IPF glagol izveden od PF glagola (iako takvih primjera nema puno). Takav je primjerice odnos između *pripasti* i *pripadati*: PF glagol (*pripasti*) je inhoativan jer opisuje početak radnje IPF glagola

proživjeti ili *proboraviti* (npr. Grubor 1953 ili Babić i dr. 2007), dok se u stranoj slavistici takve glagole opisuje kao perdurativne (Zaliznjak, Mikaelian i Šmel'ev 2015: 119). Iako i perdurativni glagoli izriču ograničeno trajanje, njihova je osobitost da mjere trajanja obično izriču kao izravni objekt, čime se mijenja i valencija osnovnog IPF glagola (npr. neprijelazno *živjeti* prema prijelaznome *proživjeti život*, *mnogo toga* itd. ili *boraviti* prema *proboraviti praznike* itd.). Stoga je perdurativne glagole bolje smatrati izvedenicama IPF glagola, a ne njihovim parnjacima pa je samim time bolje i perdurativnu tvorbu svrstavati u akcionsarte.

²⁸ Delimitativni glagoli zanimljivi su jer predstavljaju jedan od rijetkih slučajeva kod kojih izvedeni PF glagol nije teličan (Dickey 2000: 42).

²⁹ O delimitativnim glagolima u starijem jeziku piše Budja (2011).

³⁰ Nisu svi delimitativni glagoli tvoreni prefiksom *po-*, npr. *pričekati* (koji je posvjedočen i u liku *počekati*).

(*pripadati*). U sličnom su odnosu i glagoli *dopasti* i *dopadati se* te *shvatiti* i *shvaćati*. Isto tako prefigurirani glagoli s gore navedenim značenjima ne dopuštaju tvorbu novih SI glagola (usp. §3.1.2), što je sigurno pravilo kod inhoativnih i delimitativnih izvedenica (**zaplivavati*, **poljuljavati se*), dok bi se kod finitivnih izvedenica mogli zamisliti kao okazionalizmi u habitu- alnom značenju (*redovito ?otplivavati*).

Osim ovih triju značenja PF glagoli tvoreni od ateličnih glagola mogu imati još jedno značenje koje se obično ne gleda kao problematično za tradicionalnu koncepciju vidskog para. Riječ je o odnosu kakav pokazuju parovi *činiti se ~ učiniti se*, *smijati se ~ nasmijati se*, *prijetiti ~ zaprijetiti*, *nadati se ~ ponadati se* ili *sumnjati ~ posumnjati*. Ovdje PF glagol ime- nuje istu radnju kao i IPF, ali se sva radnja događa u točno određenom kratkom vremenskom odsječku (Forsyth 1970: 52–54; Polančec 2015: 81). To je značenje srodno delimitativnom (ograničeno trajanje radnje), ali je kratkotrajno, gotovo trenutačno. Stoga se takve PF parnjake može nazvati delimitativno-punktualnima.

S time u vidu možemo spomenuti i još jedan važan argument o upare- nom statusu PF izvedenica ateličnih glagola koji daje Forsyth (1970: 41–42). On napominje da je za mnoge prefiksalne izvedenice ateličnih glagola tipična dvoznačnost između inhoativne i delimitativno-punktualne interpretacije. Dobar je primjer glagol *zaspati* koji funkcionira kao inhoativna izvedenica od *spavati* (od starijega *spati*), odnosno može se parafrazirati kao 'početi spavati, početi sa snom'. Međutim isti glagol može imati i delimitativno značenje, kao u primjerima *zaspati na deset minuta / četiri sata*.

Ovakva, proširena koncepcija uparenosti ima jednu zanimljivu posljedicu. Naime kod mnogih je ateličnih glagola moguće tvoriti više PF izvedenica, primjerice kod *plivati* imamo i inhoativno *zaplivati* i finitivno *otplivati*, što znači da takvi glagoli ne dolaze u paru, već u širim grupacijama, tzv. grozdovima (Janda 2007; usp. za slične ideje Tatevosov 2016: pogl. 5).

Konačno, spomenimo da se u jedinom našem rječniku vidskih parova (Opačić, Weber i Cochrane 1978) atelični glagoli redovito navode upareno i to najčešće u paru s inhoativnom izvedenicom (npr. *letjeti* i *poletjeti*, *lutati* i *zalutati*, *ljutiti* i *razljutiti (se)*, *ljuljati* i *zaljuljati (se)*, *pamtiti* i *zapamtiti*, *pjevati* i *zapjevati*, *plakati* i *zaplakati*, *plivati* i *zaplivati*, *ploviti* i *otploviti*, *putovati* i *otputovati*, *trčati* i *potrčati* i dr.). Kod slučajeva gdje je moguće tvoriti više PF izvedenica autori su rječnika u načelu navodili samo inho- ativni oblik (npr. za *trčati* daju samo *potrčati*, ali ne i *dotrčati*, *otrčati* i sl.) (za principe navođenja parova v. Opačić 1978).

U istom rječniku nalazimo i na dosta primjera parova gdje PF glagol ima delimitativno-punktualno značenje (npr. *činiti se* i *učiniti se*, *misliti* i *pomisliti*, *osjećati* i *osjetiti*, *radovati* i *obradovati (se)*, *željeti* i *poželjeti* i dr.). S obzirom na praktičnu, didaktičku orijentaciju toga rječnika (usp. Kolaković 2020: 119–120) te na to da se u rječniku ne specificiraju kriteriji za određivanje vidskih parova, može se pretpostaviti da je pogled na vidske parove u tome rječniku blizak intuiciji (obrazovanog) izvornog govornika.³¹

2.4. Sažetak dosad rečenog

Na kraju ovog prvog dijela rada bit će korisno ukratko sažeti dosad rečeno. Slučajevi vidске uparenosti za potrebe su ovog rada podijeljeni u kanonske i nekanonske. Kanonski su slučajevi primjeri poput *graditi* ~ *sagraditi* u (1) ili *prepisati* ~ *prepisivati* u (2). Takvi glagoli pripadaju skupini teličnih glagola i u načelu nema sumnje oko toga da takvi glagoli čine vidski par, odnosno da čine jedno glagolsko značenje. Kanonskim slučajevima pripadaju i glagoli iz razreda ostvarenja, koji su telični, kao i slučajevi gdje prefiksalna PF izvedenica ima delimitativno-punktualno značenje (kod njih je polazišni glagol ateličan). Konačno, kao kanonski slučaj uparenosti prepoznajemo i parove glagola kod kojih PF glagol ima semelfaktivno, a IPF glagol ponavljajuće značenje (*kapnuti* ~ *kapati*).

Uz kanonske slučajeve prepoznajemo i nekanonske slučajeve uparenosti. Kao takve prepoznajemo prefigirane PF izvedenice ateličnih glagola – stativnih i glagola aktivnosti – koji nose značenje inhoativnosti, finitivnosti i delimitativnosti (ovaj posljednji samo u ruskome, ali ne i hrvatskome). Takvo viđenje nije općeprihvaćeno u literaturi i u ovome se radu neće uzeti kao dano, već će se u drugome dijelu rada različite skupine neuparenosti, a posebno slučajeve morfološke ili apsolutne neuparenosti (§3.1) razmatrati iz obje perspektive – i iz one u kojoj se atelični glagoli smatraju neuparenima općenito i iz one u kojoj se dijelu ateličnih glagola priznaje mogućnost uparivanja kroz složenice inhoativnog, finitivnog ili delimitativnog značenja. Različite perspektive o vidskoj neuparenosti otežavaju određivanje raširenosti ovog fenomena unutar glagolskog leksikona. O tome će više biti riječi dalje u tekstu, u §3.1.4.

³¹ To je samo pretpostavka jer uz rječnik nigdje nije opisan skup kriterija za prepoznavanje vidskih parova.

3. TIPOVI NEUPARENOSTI OPRIMJERENI NA HRVATSKOM JEZIKU

Budući da u literaturi nedostaje pregled vidske neuparenosti, u ovome se dijelu rada na hrvatskoj građi prikazuju različiti slučajevi kod kojih se leksičko značenje ne ostvaruje upareno. Ta odstupanja mogu biti različitih tipova, kao što ćemo vidjeti, a razlozi za neuparenost razlikuju se od skupine do skupine. U nastavku ću svaku od skupina predstaviti u posebnom odjeljku.

U tekstu će se pokušati ukazati na dvije općenite stvari. Prvo, argumentirat će se da je vidska neuparenost za neke skupine glagola, posebice neke skupine glagola IPT, posve očekivana i prirodna, čime se dovodi u pitanje svrishodnost termina vidska defektivnost u barem nekim slučajevima neuparenosti. Drugo, na više će se mjesta upućivati na elastičnost ove pojave. Neuparenost glagola elastična je zbog izvanjezičnih, teorijskih razloga (različiti je autori različito definiraju), ali i unutarjezičnih glagola (od tipično neuparenih glagola mogu se *prigodno* izvesti glagoli suprotnoga vida – posebice od PT glagola).

U radu se izdvajaju dva opća tipa neuparenosti. Prva je morfološka ili apsolutna neuparenost, obrađena u §3.1, kod koje iz leksikona jednostavno izostaje istoznačni glagol suprotnoga vida. Druga je semantička ili djelomična neuparenost, obrađena u §3.2, a kod koje između *tvorbena* uparenih glagola PF i IPF vida postoje razna nepodudaranja u značenjima, zbog čega je upitno može li se tvrditi da takvi glagoli čine vidski par prema definiciji iz §2.2.³²

Građu za raspravu većinom sam prikupio samostalno, uz iznimke koje ću citirati na relevantnim mjestima. Važan je izvor za ovaj rad baza CroDeriV (Šojat i dr. 2014).³³ U njoj se lako mogu provjeriti popisi glagola koji pripadaju pojedinom korijenu. Na taj je način lako izdvojiti tvorbeno izolirane PFV i IPFV glagole, čime se signalizira njihova vidska neuparenost. Upravo opisan izbor građe naravno ne može poslužiti za stvaranje sveobuhvatnih zaključaka te prema tome raspravu koja slijedi treba shvatiti tek kao skup uvodnih opažanja koja mogu, ali ne moraju biti potvrđena u budućim istraživanjima.

³² Sličnu podjelu daje i Balek (2021) od koje su ujedno preuzeti termini *apsolutna* i *djelomična neuparenost* (u izvorniku *apsolutna* i *delimična defektivnost*).

³³ Baza je pretraživa na <http://croderiv.ffzg.hr/>.

3.1. Neuparenost uz odsustvo člana opreke (morfološka neuparenost)

U ovome odjeljku razmatramo slučajeve kod kojih ne postoji leksem koji bi ispunjavao funkciju vidskoga parnjaka. Takvu neuparenost možemo nazvati morfološkom ili apsolutnom, a u literaturi se tako neupareni glagoli nazivaju *tantum* glagolima (bilo *imperfectiva* ili *perfectiva tantum*). U uvodu smo razmatrali različite opsege definicije vidskoga para i u ovim ćemo odjeljcima neuparenim glagolima pristupati iz različitih pozicija, kako je i najavljeno u §2.4. Rasprava će se obično počinjati od neupitnih primjera neuparenosti, a zatim će se prijeći različite problematične slučajeve. Isto tako razmatrat će se uzroci neuparenosti, odnosno pokušat ćemo objasniti zašto neke skupine glagola nemaju vidski parnjak.

3.1.1. *Imperfectiva tantum I (simpleksi)*

Raspravu počinjemo s neuparenim neizvedenim IPF glagolima (simpleksima). Tipičan i neupitan primjer vidske neuparenosti ovog tipa naveli smo već u uvodu – glagol *djelovati* u (3). To su glagoli za koje je moguće jednoznačno utvrditi da čak ni potencijalno nemaju PF parnjak. Najčešće je tomu razlog taj što nemaju značenjski srodnih glagola izvedenih prefiksom, odnosno na neki su način tvorbeno izolirani. Kod Kolaković (2020: 144–146) kao takve možemo prepoznati sljedeće glagole: *baviti se*, *djelovati*, *imati*, *sljediti*, *sudjelovati*, *značiti*, *znati*.³⁴ Njima možemo dodati još neke glagole, npr. *cijeniti*, *dvojiti*, *glasiti*, *kloniti se*, *koštati*, *krasiti*, *oklijevati*, *prkositi* i dr.

U hrvatskome su kao i u drugim slavenskim jezicima prisutni brojni ovakvi IPF simpleksi. Ono što ih povezuje jest akcionalno obilježje ateličnosti.³⁵ Prema kanonskoj definiciji vidskog para (§2.1, §2.2) upravo se za atelične glagole očekuje neuparenost. Nasuprot gore navedenim primjerima koje je moguće jednoznačno svrstati u skupinu IPT glagola stoje primjeri glagola koje tek ovisno o pristupu možemo svrstati među IPT glagole. Prema

³⁴ Kolaković uspoređuje uparenost glagola s obzirom na četiri različita pristupa (morfološki, didaktički, pristup prema teoriji W. Breua i pristup prema teoriji V. Lehmana). Glagoli navedeni gore neupareni su u svim četirima pristupima (glagoli *koristiti* i *tvrditi* navode se isto tako kao neupareni kod Kolaković, ali su izostavljeni gore u tekstu jer po mojem mišljenju nije dovoljno jasan njihov odnos prema izvedenicama *iskoristiti* i *ustvrditi*).

³⁵ Za razrađeniju semantičku podjelu IPT glagola prema leksičkim obilježjima, preuzetu iz ruskih gramatika, v. Balek (2021: 58–60)

proširenoj definiciji vidskog para iz §2.3, neki od tih ateličnih glagola ipak bi se mogli smatrati uparenima, konkretno oni koji imaju prefiksne izvedenice inhoativnog (*zaplivati*), finitivnog (*otplivati*) i delimitativnog značenja (*poživjeti*).³⁶

Prema proširenoj definiciji status nekog ateličnog IPF simpleksa kao neuparenog ovisi stoga o posvjedočenosti navedenih vrsta prefigiranih složenica. Ako se vodimo posvjedočenošću u rječnicima i bazi CroDeriV, mnoge bismo glagole mogli odrediti kao IPT, primjerice glagol *ljetovati* i to zato što se u tim izvorima ne navode nikakve prefiksne izvedenice od toga glagola. Međutim svrstavanje među IPT glagole po tom kriteriju često je vrlo uvjetno. Kod glagola *ljetovati* nalazimo tri sasvim prirodna primjera iz korpusa *hrWaC* koji pokazuju potencijal ovog glagola da tvori PF izvedenicu s finitivnim značenjem.³⁷

- (11) [...] te s tako lako zarađenim novcem bezbrižno **odljetovati** nekoliko tjedana na Jadranu. (index.hr)
- (12) Mladost sam **odljetovao** na Lošinj u upoznao razne trajekte [...] (teklic.hr)
- (13) Kada bih sada zbrojila sva ona propuštena točenja prije ponoći, čovječe, pa sigurno bi se dalo **odljetovati** barem tjedan dana u barem četiri zvijezdice, pa čak i kod nas na Jadranu. (blogger.hr)

Na sličan se način može naći potvrde prefigiranih složenica i za brojne druge glagole, npr. *frfljati* (*profripljati*), *jodlati* (*zajodlati*), *čegrtati* (*začeprtati*), a za koje nema potvrda u rječnicima ili CroDeriV-u.

Čini se da neposvjedočenost mnogih PFV glagola više ima veze s relativno niskom frekventnošću IPF glagola i njihovom obilježenošću. S jedne strane to za posljedicu ima da se kod slabije IPF frekventnih glagola posljedično smanjuje i vjerojatnost da će u uporabi ostvariti potencijalni prefigirani PF parnjak. S druge strane posljedica je niske frekvencije i to da se takvi primjeri neće naći u rječnicima, a izostanak nekih od glagola iz rječnika može se objasniti i njihovim registrom (neformalni stil, razgovorni jezik), iz kojega primjeri često nedostaju u rječnicima.³⁸

Vratimo se sada na IPT glagole s početka ovog odjeljka, odnosno glagole kod kojih nema posvjedočenih prefikslnih izvedenica (npr. *djelovati*). Neupa-

³⁶ Kao što smo već isticali, izvedenice od ateličnih simpleksa koje nose delimitativno-punktualno značenje (*nasmijati se*) smatraju se kanonskim primjerima vidskih parnjaka.

³⁷ Svi se primjeri navode bez intervencija i korekcija.

³⁸ O problemima koje u aspektologiji donosi pretjerano oslanjanje na leksikografske izvore govori još Grickat (1966: 190–191).

renost ovih IPF glagola često se pokušava objasniti akcionalnom semantikom glagola. Naime za ove se neuparene glagole pretpostavlja da pripadaju jednom podtipu stativnih glagola koji se nazivaju apsolutno stativnim glagolima (Kolaković 2020: 130, 132–134). Kod takvih stativnih glagola „inherentno leksičko značenje isključuje bilo kakvu mogućnost ograničavanja glagolske situacije” (Kolaković 2020: 126), odnosno riječ je o stativnim glagolima koji imenuju neko trajno obilježje i stoga mogu trajati beskonačno i u načelu ne mogu prestati (npr. *imati*, *značiti*, *znati*) (Polančec 2020: 174–175). Zbog tog obilježja ne mogu tvoriti PF parnjake koji po prirodi stvari radnju ograničavaju. Semantičko objašnjenje za neuparenost ove skupine glagola upućuje nas i na neprimjerenost termina vidska defektivnost. Apsolutno stativne glagole IPF vida nema smisla nazivati defektivnima budući da takvim glagolima PF parnjak jednostavno nije potreban i prema tome oni nisu defektivni.

Ipak, upitno je jesu li baš svi primjeri IPT glagola u hrvatskome objašnjivi na ovaj način. Među nabrojenim primjerima ima glagola koji po svojim obilježjima ili nisu apsolutno stativni ili nisu uopće stativni, već pripadaju razredu glagola aktivnosti. Takav je primjerice tvorbeno izolirani glagol *prkositi* koji implicira voljnost i aktivnu participaciju subjekta te time pokazuje obilježja glagola aktivnosti. Stoga se semantičko objašnjenje za IPT glagole u hrvatskome jeziku može smatrati isključivo tendencijom.³⁹

3.1.2. *Perfectiva tantum*

Ova skupina neuparenih glagola razlikuje se od prethodne kod koje su mogućnosti tvorbe novih glagola bile relativno otvorene zbog slobodnog procesa prefiksacije. U slučaju PT glagola morfološke mogućnosti glagola su smanjene i svode se na uporabu jednoga od sufikasa za (sekundarnu) imperfektivizaciju te je stoga relativno lako provjeriti postoji li IPFV glagol te time potvrditi neuparenost. Vidjet ćemo i to da se neuparenost kod ovih glagola osim semantičkim razlozima (kao u prethodnom odjeljku) može objasniti i nekim dodatnim razlozima, konkretno (mor)fonološkim zaprekama.

Kao tipičan i neupitan primjer PT glagola naveli smo ranije u (4) glagol *oronuti*. Njegova je posebnost to što je tvorbeno izoliran i ne postoji drugi

³⁹ Spomenimo i to da se u literaturi ne navodi objektivan necirkularan test za slavenske jezike kojim bi se neovisno o vidskoj tvorbi moglo utvrditi koji su stativni glagoli po svojem značenju apsolutni. Za testove u nekim drugim jezicima v. Polančec (2020: 321–324).

glagol u jeziku s kojim bi se mogao povezati. Iako ima i drugih takvih glagola (npr. *prenuti se*, *zatočiti*⁴⁰), čini se da su češći primjeri leksičke prefigurane izvedenice, tj. glagoli izvedeni prefiksom od nekog drugog, najčešće IPF glagola, ali uz promjenu značenja. Takav je recimo *zareći se* (od *reći*), gdje ne postoji glagol **zaricati se*, koji možemo rekonstruirati analogijom prema *proreći* ~ *proricati* ili glagol *domoći se* (od *moći*), gdje ne postoji glagol **domagati se*.⁴¹ Drugi su takvi glagoli *iskapiti*, *iskusiti*, *prepjevati*, *preimnovati*, *smazati*, *slistiti*.⁴² Nadalje, čini se da su među PT glagolima posebno brojni glagoli na *-nu-*. Takvi su primjerice *pognuti*, *drznuti se*, *sinuti*, *granuti*, *osvanuti*, *trknuti*, *maznuti*, *tutnuti*, *šenuti* i dr.

Često se ističe da su najbrojniji razred PT glagola prefigurirani glagoli sa značenjem nekog od aktionsarta, zato što glagole iz većine aktionsarta nije moguće dalje imperfektivizirati, o čemu je već bilo riječi u §2.3 (usp. i Balek 2021: 60).

Postavlja se pitanje kako objasniti neuparenost nekih PF glagola, odnosno kako objasniti postojanje PT glagola. Prema Maslovu (2004 [1964]: 422–423) razlozi mogu biti semantičke i formalne prirode. Kao razloge semantičke prirode on navodi značenja pojedinih aktionsarta, posebice triju o kojima smo već govorili (inhoativnog, finitivnog i delimitativnog), koja nisu podložna imperfektivizaciji. Maslov ne spominje činjenicu da navedena značenja dijele akcionalno svojstvo trenutačnosti (usp. Forsyth 1970: 47),⁴³ što znači da ih se može svrstati u razred postignuća, a to je značenje ujedno tipično i za brojne druge PT glagole koje smo naveli gore. Kod mnogih od njih je primjetna nijansa ne samo punktualnosti, već i iznenadnosti i neočekivanosti (Balek 2021: 60). Povezanost PT sa značenjem trenutačnosti i iznenadnosti očituje se i u činjenici da mnogi PT glagoli sadrže sufiks *-nu-*.

Međutim kako i sam Maslov primjećuje za svoje primjere, semantičko objašnjenje često nije dovoljno jer PT glagoli često imaju sinonimni PF glagol koji je uparen. U hrvatskom su dobri primjeri PT *drznuti se* prema

⁴⁰ Glagol *zatočiti* prema HJP-u dolazi od imenice *tok* 'korice', a ne od imenice *tok* 'smjer vode tekućice'.

⁴¹ HJP bilježi takav glagol, ali za njega u korpusima postoji samo 1 potvrda i to u Riznici: *Samo su se vršci drveća domagali sunčeve svjetlosti* (Vjekoslav Kaleb, *Divota prašine*, 1978.). O ovakvim ćemo okazionalizmima još nešto reći niže.

⁴² Za sve navedene glagole provjereno je navodi li se u HJP IPF pamjak.

⁴³ Forsyth za ruske PT kaže da opisuju: „the instant of performance and the 'leap' into a new state”.

uparenome *usuditi se* ~ *usuđivati se* te različiti primjeri PT sinonima od *krasti* ~ *ukrasti* (*ćopiti*, *drpiti*, *maznuti*, *mrknuti*, *popaliti*, *šćapiti*, *zdipiti* itd.)⁴⁴.

Posljednje navedeni primjeri pokazuju nam da je osim značenjskog za objašnjenje PT glagola važan i stilski element. Mnogi PT glagoli, primjerice spomenuti sinonimi od *ukrasti*, stilski su obilježeni kao razgovorni, a često imaju humoristični i ironijski prizvuk. Drugi su pak PT glagoli svojevrsne pomalo knjiške „rezerve” za svoje puno uobičajenije sinonime (npr. glagol *drznuti se*).

Što se pak tiče formalnih uzroka neuparenosti, njih se može tražiti u različitim morfonološkim zaprekama. Primjerice teško bismo na temelju gore imenovanih semantičkih i stilskih obilježja mogli objasniti zašto nije moguće imperfektivizirati glagol *preimenovati*. Jedno je moguće objašnjenje izbjegavanje ponavljanja sloga *-va-* (**preimenovavati*). Slično bi se moglo pretpostaviti i za glagol *prepjevati*, za koji rječnici ne bilježe izvedeni IPF glagol (**prepjevavati*), međutim tu situacija nije toliko jasna zbog korpusnih potvrda.⁴⁵

Činjenica da u mnogim slučajevima neuparenost nekog PT glagola ne možemo objasniti semantički (a ni formalno), upućuje nas ujedno i na to da je neuparenost pojedinih PT glagola uporabno određena. Na isto nas upućuju i brojni primjeri glagola koji na prvi pogled pripadaju skupini PT glagola, ali u korpusima i/li rječnicima se mogu naći potvrde za njihove IPF parnjake. Primjerice za mnoge glagole koji bi se na prvu mogli prepoznati kao PT ispada da je u HJP-u posvjedočen IPF parnjak. Takvi su primjerice *orobljavati* (od *orobiti*), *zaskakati* ili *zaskakivati* (od *zaskočiti*), *smagati* (od *smoći*), *osmjeljivati se* (od *osmjeliti se*), *dočepavati se* (od *dočepati se*), *sazdavati* (od *sazdati*), *izušćivati* (od *izustiti*), *priušćivati* ili *priuštavati* (od *priuštiti*), *zaricati se* (od *zareći se*) i dr.

Zanimljivo je vidjeti da je za praktički svaki od tih glagola uz rječničku moguće naći barem i poneku potvrdu u korpusima.

- (14) Ja sam tebe zaskočio i uvijek ću te **zaskakati** kad god naidem da vrijeđaš pok. predsjednika dr. Franju Tuđmana. (*hrWac*, forum.hr)
- (15) Kuzmića se to tako dojmilo da se još jače rasplakao, i od silnog ganuća jedva je **smagao** riječi. (*Riznica*, Ulderiko Donadini)
- (16) Ili bi se **dočepavali** bilo čega što bi poželjeli (maybacha npr.) bilo kako (*hrWac*, forum.hr)
- (17) Na taj način dobivaju originalne fotografije, a sebi **priušćuju** užitak kakav si ne mogu dopustiti na dan vjenčanja. (*hrWac*, 24sata.hr)

⁴⁴ Popis prema Šarić i Wittschen (2008: 492).

⁴⁵ V. fn. 46.

Broj potvrda varira i ovdje ih nećemo navoditi iscrpno jer bi te potvrde trebalo provjeriti detaljnije. Može se ipak reći da potvrde dolaze kako iz neformalne pisane komunikacije (npr. *forum.hr*), tako i iz formalne, visokostandardizirane komunikacije, iako u različitim omjerima. Primjera radi navedimo da za *zaskakati* nalazimo 30-ak primjera u hrWaC-u i 20-ak u Riznici, dok za *priušćivati* (i *priuštavati*) imamo 40-ak primjera u hrWaC-u, ali samo dvije u Riznici.

Za mnoge od tih glagola nije jasno kako se ponijeti prema takvim potvrdama (rječničkim i korpusnim). Čini se da je HJP posebno liberalan u navođenju izvedenih IPF glagola i da su rijetki PF glagoli za koje se takva izvedenica ne navodi. Naime praktički za svaki primjer koji sam zabilježio kao potencijalni primjer PT glagola pokazalo se da je njegova IPF izvedenica potvrđena u HJP-u.⁴⁶ Tek sam za dio izvršio provjeru u korpusu, koja je obično potvrdila postojanje IPF izvedenice. Za mnoge glagole takve potvrde izgledaju kao okazionalizmi, odnosno kreativne uporabe jezika. Tom viđenju u prilog ide i činjenica da se za neke od glagola potvrde mogu naći samo ili pretežito u korpusu *hrWaC* (npr. *dočepavati* i već spomenuti *priušćivati/priuštavati*), a ni za jednu koju sam provjerio ne vrijedi suprotno, odnosno da je potvrđena samo u Riznici.

Ono što nam, ipak, sve to govori jest da ne postoji jasna semantička zapreka za korištenje IPF izvedenica od PT glagola, već je stvar uporabe i po svemu sudeći puno rjeđe morfonoloških zapreka. Na slabu potvrđenost u teoriji mogućih IPF izvedenica od mnogih PT glagola utječe zasigurno i niska frekvencija velikog broja PT glagola koja je posljedica toga da su brojni od tih glagola snažno stilski obilježeni ili su svojevrsne „rezerve” za puno frekventnije sinonime.

3.1.3. *Imperfectiva tantum II (izvedeni imperfektivi)*

U ovome odjeljku navodi se posebna skupina IPT glagola kojima je svojstveno to što imaju strukturu izvedenog IPF glagola. Uzmimo za primjer glagol *iščekivati* za koji bismo analogijom prema glagolima iz iste tvorbene

⁴⁶ Kao iznimku navest ću glagol *prepjevavati* (od *prepjevati*) kojeg nema u HJP-u, ali ima veći broj potvrda u hrWaC-u (oko 70) i nešto u Riznici. Glagol u principu ne bi trebao postojati zbog morfonološke prepreke (kao IPF izvedenica kod *preimenovati*), ali govornici očito po potrebi svejedno koriste glagol.

porodice (npr. *dočekivati*) mogli očekivati da je tvoren od PF glagola **iščekati*, baš kao je *dočekivati* izveden od *dočekati*. Međutim dok je *dočekati* posve uobičajen glagol hrvatskoga jezika, glagol **iščekati* nije posvjedočen. Navedeni tip IPT glagola prvi je put opisan u Polančec (2018: 127–131) i većina osvrta ovdje temelji se na informacijama iz toga rada. Osim *iščekivati* ovoj skupini IPT pripadaju i glagoli *smatrati* (**smotriti*, usp. *razmotriti* ~ *razmatrati*), *zahtijevati* (**zahtjeti*), *raspolagati čime* (**raspoložiti*), *uzdržavati koga* (**uzdržati*), *zagovarati* (**zagovoriti*), *izvirati* (**izvreti*) itd. Zanimljivo je primijetiti da za gotovo sve glagole ovog tipa postoji potvrda za PF glagol u Akademijinu rječniku, odnosno PF glagoli su postojali u ranijim razdobljima, ali su u međuvremenu iščezli iz uporabe.⁴⁷

Ovu skupinu IPT glagola razmatramo tek na ovom mjestu (a ne odmah nakon prve skupine IPT glagola) iz razloga što su ovi glagoli po svojim obilježjima različiti od skupine IPT simpleksa. Naime IPT glagoli iz ove skupine sličniji su PT glagolima po tome što je relativno jednostavno provjeriti jesu li neupareni zato što se iz glagola može lako izlučiti potencijalni parnjak, čije je postojanje onda lako provjeriti (npr. **iščekati* iz gornjeg primjera). Po tome su različiti od IPT glagola iz §3.1.1 (simpleksa), gdje je popis potencijalnih parova relativno velik zbog produktivnog procesa prefiksacije.

Nasuprot tome slični su IPT simpleksima po obilježju ateličnosti. Pregled primjera navedenih u Polančec (2018: 128–130) pokazuju da mnogi imaju stativno značenje, odnosno imenuju trajno obilježje svog subjekta (v. §3.2.2), a mnogi imaju i dinamičku nijansu, odnosno pripadaju glagolima iz razreda aktivnosti. Međutim neki su od ondje navedenih glagola telični i zbog tog svog obilježja stvorili su nove, prefigurane PF parnjake, te ih ne možemo više smatrati IPT glagolima. Primjer je recimo par *pregovarati* ~ *ispregovarati*.

3.1.4. Zaključne napomene

Na kraju odlomka u kojem smo se bavili morfološki neuparenim glagolima bit će istaknuto nekoliko važnih uvida. Prvi je taj da je nemoguće sa sigurnošću reći koliko neuparenih glagola postoji u hrvatskom jeziku. Prvi je razlog taj što definicija uparenosti nije ista kod svih autora, a to se tiče posebice

⁴⁷ Kako dolazi do nestajanja PF parnjaka nije detaljno istraženo, ali neke su preliminarne napomene dane u Polančec (2018: 130–131).

IPT simpleksa (§3.1.1). Drugi je razlog što ćemo rijetko naići na glagole koji apsolutno isključuju postojanje parnjaka suprotnog vida, odnosno za mnoge ćemo neuparene glagole bilo u rječnicima bilo u korpusima naći potvrde (u korpusima su te potvrde obično vrlo malobrojne). To pokazuje da je neupareni status nekog glagola relativan i da je za utvrđivanje toga statusa potrebno razviti mjeru koja bi mogla razlučiti koliko dobro posvjedočen mora biti parnjak suprotnog vida da bismo neki glagol smatrali uparenim. Vjerojatno u tome svemu ima mjesta i za govorničku intuiciju jer je pitanje koliko bi govornicima bili prihvatljivi primjeri glagola poput *smagati* ili *dočepavati se*.⁴⁸

3.2. Neuparenost uz značenjsko nepodudaranje članova opreke (semantička neuparenost)

U ovome odjeljku obradit ćemo nešto drukčiji tip neuparenosti kod kojega postoji vidski par u tvorbenom smislu (postoje tvorbeno povezani PF i IPF glagoli), ali između parnjaka postoji značenjsko nepoklapanje. Nepoklapanje može biti potpuno (§3.2.1) ili djelomično (§3.2.2). Za potonji slučaj rabit će se termin *asimetrični vidski par*.

3.2.1. Vidski parnjaci posve različita značenja

Postoji određen broj prividnih vidskih parova kod kojih su PF i IPF parnjak povezani isključivo tvorbeno, a značenje im se razlikuje. Takav su primjer glagoli *smesti* 'zbuniti' i *smetati* 'narušavati komu red'. Da je riječ o tvorbeno povezanim glagolima pokazuje usporedba s pravim vidskim parom *omesti* ~ *ometati*. Ovaj je fenomen u vidskoj tvorbi prvi put prepoznat u Polančec (2018: 125–126) gdje se navode još i ovi primjeri: *podlijegati* (prez. *podliježem*) 'biti obavezan nečemu' prema *podleći* 'stradati od', *ponositi se* 'biti ponosan' prema *ponijeti se* (na kakav način), *zasjedati* 'održavati sjednicu' prema *zasjesti* 'sjesti predugo' i dr. U tome se radu navedeni fenomen ne

⁴⁸ Koliko se procjene broja neuparenih glagola mogu razlikovati ovisno o autoru vidi se u ruskoj literaturi. Dok neki autori navode da je gotovo trećina ruskih glagola neuparena (citirano prema Balek 2021: 56), drugi pak tvrde da je takvih glagola malo i da predstavljaju svojevrsne iznimke u sustavu (Janda 2004: 489).

povezuje s vidskom neuparenošću, odnosno propušta se primijetiti da svaki od parnjaka zapravo predstavlja jedan neupareni (PT odnosno IPT) glagol. Drugim riječima, *smesti* možemo smatrati primjerom PT glagola, a *smetati* primjerom IPT glagola, i to podtipa koji ima strukturu izvedenog imperfektiva (§3.1.3). Treba istaknuti da je u leksikografskoj praksi nepostojanje značenjske veze dobro prepoznato pa se primjerice *smesti* i *smetati* u rječnicima (npr. *Školski rječnik hrvatskoga jezika* i *Hrvatski jezični portal*) navode zasebno i ne povezuju se kao pravi vidski parovi (npr. *omesti* ~ *ometati*).

3.2.2. Asimetrični vidski parovi

Posljednji tip neuparenosti vjerojatno je i najkompleksniji i najrašireniji u jeziku. Riječ je o svim onim slučajevima kod kojih dolazi do djelomičnih značenjskih nepodudaranja između članova vidskoga para. Drugim riječima, PF i IPF glagol čine vidski par u skladu s definicijom §2.2 – tvorbeno su povezani i dijele značenje – ali jedno ili više značenja takvoga uparenoga IPF ili PF glagola nema svoj ekvivalent u drugom članu para. Vjerojatno je najpoznatiji primjer toga nepodudaranja u značenju unutar vidskoga para *pisati* ~ *napisati*. U slučaju toga para članovi dijele značenje 'bilježiti (IPF)/zabilježiti (PF) što slovima, brojkama ili kakvim drugim znakovima'. Međutim IPF glagol *pisati* može imati i značenje 'baviti se pisanjem', kao u primjeru *pisati za jedan ugledni tjednik*. U tome značenju nema ekvivalent u PF glagolu, odnosno ne postoji kontekst u kojem bi se pojavio PF glagol s istim značenjem.⁴⁹ U ovom slučaju dakle nije riječ o neuparenom *glagolu*, već o neuparenom glagolskom *značenju* (usp. Grickat 1966: 201–202).

Nepodudaranja ovog tipa unutar vidskih parova dobro su poznata u slavenskoj aspektologiji (usp. Maslov 2004 [1964]: 421; usp. i Jelaska i Opačić 2005: 163–164). U Polančec (2018: 121) predlaže se termin *asimetrični vidski par* za vidske parove ovog tipa, a taj se termin upotrebljava i ovdje. U istome radu daje se nešto iscrpnija klasifikacija semantičkih podtipova asimetričnih vidskih parova (Polančec 2018: 121–125). Neupareno se značenje u tome radu naziva *osamostaljenim*. U svoj konzultiranoj literaturi

⁴⁹ Po tome je hrvatski različit od ruskoga u kojem se u ovome značenju kao parnjak IPF glagolu *pisat'* javlja PF glagol s delimitativnim značenjem *popisat'* 'baviti se pisanjem neki određeni period' (Dickey 2000: 47). Kao što je rečeno u §2.3, tvorba pravih delimitativnih glagola u hrvatskome znatno je ograničenija nego u ruskome.

osamostaljeno značenje pripada IPF glagolu, pa ćemo u nastavku ponajprije govoriti o takvim slučajevima, a na kraju odjeljka spomenut ćemo nekoliko primjera s PF glagolima.

Asimetrični bi se vidski parovi mogli ugrubo podijeliti u tri tipa ovisno o tome koliko su značenjski bliski osamostaljeno IPF značenje i upareno IPF značenje.

Prvi tip smo već prikazali kroz asimetriju između *pisati* i *pisati* ~ *napisati*. U tome slučaju postoji bliska značenjska veza između osamostaljenog i uparenog značenja glagola *pisati*. Naime značenje koje posjeduje osamostaljeno značenje može se opisati kao kvalifikativno (Grickat 1966: 201), odnosno opisuje glagolsku radnju kao trajno obilježje subjekta (npr. pisanje kao trajno obilježje subjekta – subjekt je pisac). Čini se da se takvo značenje relativno pravilno izdvaja kod brojnih glagola i prema tome je to dobar primjer tzv. pravilne polisemije (Apresjan 1974; usp. i Filko 2020: 135–139).

Preostala dva tipa, predložena u Polančec (2018: 121–125), pokazuju veću razliku između osamostaljenog i uparenog značenja, i veći stupanj značenjske idiosinkratičnosti. Najprije nalazimo slučajeve gdje je osamostaljeno značenje intuitivno povezano s temeljnim, ali taj je odnos teško specificirati. Možda je najbolje to prikazati na primjeru glagola koji ima relativno pravilno izvedeno osamostaljeno značenje kvalifikativnog tipa i ponešto idiosinkratičnije udaljenije značenje, a to je glagol *doživljavati* koji uparen s *doživjeti* znači 'spoznavati što iskustvom, osjećajno što proživljavati'. Relativno je blisko tome značenje koje vidimo u rečenici *Ja to ne doživljavam tako*, gdje glagol dobiva trajnije značenje, vrlo blisko glagolu *vidjeti* ili *smatrati*. To bi bilo kvalifikativno značenje. Ali od temeljnoga je značenja puno udaljenije, ali po meni i dalje motivirano, značenje koje vidimo u rečenici *Ona me ne doživljava*, gdje glagol znači 'primjećivati'. Veza s temeljnim značenjem, kako smo rekli, opipljiva je, ali ipak svojstvena samo ovome glagolu. Treba također istaknuti da i ovakva osamostaljena značenja imaju nijansu stativnosti i kvalifikativnog značenja te je moguće spekulirati da većina idiosinkratičnih značenja unutar polisemnih glagolskih leksema nastaje preko pravilne polisemije.

Grickat (1966: 201, 218–220) donosi veći broj primjera tako izdvojenih značenja: *plijeniti pažnju* (usp. *plijeniti* ~ *zapljeniti*), *ravnati se* 'orijentirati se' (usp. *ravnati se* ~ *izravnati se*), *slušati* (usp. *slušati* 'izvršavati naređenje' ~ *poslušati*), *ljubiti* 'voljeti' (usp. *ljubiti* 'davati poljupce' ~ *poljubiti*), *pratiti* 'pomno slušati, gledati ili čitati' (npr. *predavanje*, usp. *pratiti* 'ići neko vrijeme s kim' ~ *otpratiti*) i dr. U nekim od slučajeva opažamo da je subjekt

neživ, za razliku od uparenog značenja, gdje je subjekt živ. Dobar je primjer *gledati na sjever* (o prozorima, usp. *gledati ~ pogledati* npr. film).

Konačno, postoje i osamostaljena značenja koja je nemoguće povezati s temeljnim. Neki su od primjera koje možemo navesti sljedeći (Polančec 2018: 123): *iznositi koliko* (usp. *iznijeti ~ iznositi*); *navijati za koga/što* (usp. *naviti ~ navijati budilicu*) i *pristajati komu/čemu* (usp. *pristati ~ pristajati na što*). IPF glagol s osamostaljenim značenjem može biti i simpleks, npr. *činiti* 'biti sastavnim dijelom' (npr. *Dijelovi čine cjelinu*; usp. *činiti ~ učiniti*). Navedene primjere ovako osamostaljenih značenja možemo smatrati primjerima homonimije, odnosno možemo ih smatrati samostalnim leksičkim jedinicama, što se ponekad i čini u rječnicima (Polančec 2018: 124).⁵⁰ Prema tome primjeri poput *iznositi* 'koštati' ili *činiti* 'biti sastavnim dijelom' predstavljali bi zasebne IPT glagole, i to prvi iz skupine izvedenih imperfektiva (§3.1.3), a drugi iz skupine simpleksa (§3.1.1).⁵¹

Konačno, moguće je naići i na slučajeve gdje se unutar vidskoga para značenjski osamostalio PF parnjak. Primjerice PF glagol *podložiti* neuparen je u značenju 'učiniti podložnim', dok je uparen u značenju 'staviti što pod što kao oslonac' (par *podložiti ~ podlagati*).

4. ZAKLJUČAK

U radu su izdvojena dva opća tipa neuparenosti. Prvi tip predstavlja možda i tipičan primjer neuparenosti, odnosno slučaj kada ne postoji glagol istoga značenja u suprotnome vidu (tzv. morfološka ili apsolutna neuparenost). Izdvojili smo dva glavna slučaja:

- glagoli bez PF parnjaka (*imperfectiva tantum*), npr. *djelovati* (§3.1.1),
- glagoli bez IPF parnjaka (*perfectiva tantum*), npr. *oronuti* (§3.1.2).

⁵⁰ U prilog tome govori i to da su neki od IPF glagola u osamostaljenom značenju stvorili nove PF parnjake. Primjerice *predavati* 'prenositi znanje' ima novi parnjak *ispredavati* te se po tome posve osamostalio od ishodišnog para, usp. *predati ~ predavati*.

⁵¹ Naravno postoje i brojni prijelazni slučajevi gdje je unatoč oslabljenoj vezi moguće domisliti se metaforičkom pomaku koji se dogodio između temeljnog i osamostaljenog značenja. Takvi bi bili *soliti komu pamet* (usp. *soliti ~ posoliti*), *predavati komu što* 'prenositi znanje' (usp. *predati ~ predavati pismo*), *predstavljati* 'zastupati koga' (usp. *predstaviti ~ predstavljati*) ili *zavlačiti koga* ili neprijel. (usp. *zavučiti ~ zavlačiti ruku u džep*).

Unutar tipa *imperfectiva tantum* može se prepoznati i specifičan podtip glagola gdje IPT glagol ima strukturu izvedenog imperfektiva, npr. *iščekivati*, a PF parnjak nije posvjedočen (ne postoji PF glagol **iščekati*) (§3.1.3).

Kod opisa morfološke neuparenosti otvorilo se nekoliko pitanja. To su ponajprije različite definicije uparenosti koje su u najbitnijim crtama opisane u §2. Različite definicije uparenosti posebice mijenjaju opseg definicije IPT glagola sa strukturom simpleksa. Nadalje problematičnim se pokazalo i postojanje povremenih (i/li prigodnih) potvrda za parnjake glagola za koje možda intuitivno osjećamo da su neupareni. To se pokazalo osobito problematičnim kod PT glagola gdje takve potvrde nalazimo i u rječnicima i u korpusima, ali je upitno koliko su široko takvi primjeri prihvaćeni u jeziku.

Drugi je tip neuparenosti manje tipičan. Kod njega je neuparenost *značenjska* (tzv. semantička ili djelomična neuparenost). Ovdje možemo također prepoznati dva glavna slučaja:

- vidski parovi gdje svršeni i nesvršeni glagoli imaju posve različita značenja, npr. *smetati* i *smesti* (§3.2.1),
- tzv. asimetrični vidski parovi, odnosno parovi glagola gdje se samo dio značenja glagola ostvaruje u paru, npr. parom *pisati* ~ *napisati* obuhvaćeno je značenje 'bilježiti/zabilježiti što slovima, brojkama ili kakvim drugim znakovima', dok se značenje 'baviti se pisanjem' ostvaruje samo IPF članom para (*pisati za jedan ugledni tjednik*).

Kod asimetričnih vidskih parova u većini slučajeva nalazimo primjer gdje je neuparen IPF glagol, iako su mogući i primjeri kod kojih je neuparen ostao PF glagol (npr. *podložiti* u značenju 'učiniti podložnim' nema ekvivalent u IPF glagolu *podlagati*, ali ima kada znači 'staviti što pod što kao oslonac').

Morfološka neuparenost poznata je u našoj i stranoj literaturi, ali nije podrobnije obrađena. Zato sam ovdje o njima dao nešto uvodnih napomena koje će trebati detaljnije istražiti u budućim radovima. Iznimka su svakako IPT glagoli sa strukturom izvedenih imperfektiva, koji su prvi put opisani u Polančec (2018) i koji se po nekim svojim obilježjima, kako smo vidjeli, razlikuju od IPT glagola sa strukturom simpleksa. U istome se radu opisuju i ovdje navedena dva tipa semantičke neuparenosti, ali u drukčijoj taksonomiji pa su većinom preliminarne napomene iz tog rada (posebice u pogledu tzv. asimetričnih vidskih parova) ovdje ponešto korigirane i proširene, premda će za detaljniji opis te skupine primjera također biti potrebna daljnja istraživanja.

LITERATURA

- Apresjan, Jurij. 1974. Regular polysemy. *Linguistics*, 142, 5–32.
- Babić, Stjepan; Dalibor Brozović; Ivo Škarić; Stjepko Težak. 2007. *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Balek, Tijana. 2021. *Defektnost vidske paradigme u ruskom i srpskom jeziku*. Doktorski rad. Novi Sad: Sveučilište u Novom Sadu. https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/id/72342/Disertacija_11213.pdf. (pristupljeno 6. lipnja 2022.)
- Barić, Eugenija; Mijo Lončarić; Dragica Malić; Slavko Pavešić; Mirko Peti; Vesna Zečević; Marija Znika. 1997. *Hrvatska gramatika*. 2. izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Breu, Walter. 1985. Handlungsgrenzen als Grundlage der Verbklassifikation. *Slavistische Linguistik 1984* [ur. Werner Lehfeldt]. München: Sagner. 9–34.
- Budja, Jurica. 2011. Delimitativni glagolni po- u hrvatskom i ostalim štokavskim jezicima. *Croatica et Slavica Iadertina*, 6, 6, 89–119.
- Cochrane, Nancy. 1978. Some Problems in the Representation of Verbal Aspect Pairs in the Lexicon. *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian. Vol. 2: Verbal aspect. Word order* [ur. Rudolf Filipović]. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 101–139.
- Čilaš-Mikulić, Marica. 2012. *Glagolski vid u hrvatskome kao drugome i stranome jeziku*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Dickey, Stephen M. 2000. *Parameters of Slavic aspect: A cognitive approach*. Stanford: CSLI Publications.
- Dickey, Stephen M. 2012. Orphan prefixes and the grammaticalization of aspect in South Slavic. *Jezikoslovlje*, 13, 1, 71–105.
- Filko, Matea. 2020. *Unutarleksičke i međuleksičke strukture imeničkoga dijela hrvatskoga leksika*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:663544> (pristupljeno 6. lipnja 2022.).
- Forsyth, James. 1970. *A Grammar of Aspect: usage and meaning in the Russian verb*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gorbova, Elena V. 2011. Vidovaja parnost' ruskogo glagola: problemy i rešenija. *Voprosy jazykoznanija*, 2011, 4, 20–45.
- Grickat, Irena. 1966. Prefiksacija kao sredstvo gramatičke (čiste) perfektizacije: načelna razmatranja i savremena srpskohrvatska građa. *Južnoslovenski filolog*, 27, 1–2, 185–223.
- Grubor, Đuro. 1953. Aspektna značenja I. *Rad JAZU*, 293, 4, 5–234.
- Janda, Laura 2004. A metaphor in search of a source domain: The categories of Slavic aspect. *Cognitive Linguistics*, 15, 4, 471–527.
- Janda, Laura A. 2007. Aspectual clusters of Russian verbs. *Studies in Language*, 31, 3, 607–648.
- Jelaska, Zrinka; Nives Opačić. 2005. Glagolski vid i vidski parovi. *Hrvatski kao drugi i strani jezik* [ur. Zrinka Jelaska]. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. 150–168.

- Kolaković, Zrinka. 2020. Par – nepar – aspektni par. *Jezikoslovlje*, 21, 2, 103–147.
- Kravar, Miroslav. 1980a. Neke suvremene dileme oko glagolskoga vida: na građi hrvatsko-srpskoga jezika. *Jugoslavenski seminar za strane slaviste 31* [ur. Miloje Radić]. Beograd: Filološki fakultet, Međunarodni slavistički centar. 5–17.
- Kravar, Miroslav. 1980b. *Pitanja glagolskoga vida u latinskom jeziku* Skoplje: Društvo za antički studii na SRM; Filozofski fakultet, Seminar za klasična filologija.
- Lehmann, Volkmar. 2017. Aspekt und Tempus. *Wiener Slawistischer Almanach*, 80, 229–280.
- Maslov, Jurij S. 1948. Vid i leksičeskoe značenje glagola v sovremenom ruskom literaturnom jazyke. *Izvestija AN SSSR. Ser. lit. i jaz.*, 7, 4, 303–316.
- Maslov, Jurij S. 2004 [1964]. Zametki o vidovoj defektivnosti. *Izbrannye trudy: Aspektologija, Obščee jazykoznanie*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury. 411–425.
- Novak Milić, Jasna. 2011. Što je što u aspektologiji. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 2, 10, 125–143.
- Opačić, Nives. 1978. Introductory notes to the dictionary of Serbo-Croatian verbal aspect pairs. *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian. Vol. 2: Verbal aspect. Word order* [ur. Rudolf Filipović]. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 186–188.
- Opačić, Nives; Ralph Weber; Nancy Cochrane. 1978. Dictionary of Serbo-Croatian verbal aspect pairs. *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian. Vol. 2: Verbal aspect. Word order* [ur. Rudolf Filipović]. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 189–273.
- Plungjan, Vladimir A. 2016. *Opća morfologija i gramatička semantika: uvod u problematiku* [prev. Petar Vuković]. Zagreb: Srednja Europa.
- Polančec, Jurica. 2015. Što nam aktionsart glagola može reći o njegovu vidu. *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* [ur. Sanda Lucija Udier i Kristina Cergol Kovačević]. Srednja Europa; Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 75–88.
- Polančec, Jurica. 2018. Osamostaljeni izvedeni nesvršeni glagoli u hrvatskom jeziku. *Suvremena lingvistika*, 44(85). 113–138.
- Polančec, Jurica. 2020. *A Typology of Aspect-Actionality Interactions*. Doktorski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru
- Silić, Josip; Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, Petar. 1973. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Sv. 1-3*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Smith, Carlota S. 1997. *The parameter of aspect*. 2nd edn. Dordrecht: Kluwer.
- Šarić, Ljiljana, Wiebke Wittschen. 2008. *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Šojat, Krešimir; Matea Srebačić; Tin Pavelić; Marko Tadić. 2014. CroDeriV: a New Resource for Processing Croatian Morphology. *Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'14)* [ur. Nicoletta Calzolari i dr.]. Reyk-

- javik: European Language Resources Association, ELRA. 3366–3370. http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2014/pdf/1074_Paper.pdf (pristupljeno 6. lipnja 2022.).
- Tatevosov, Sergej. 2016. *Glagol'nye klassy i tipologija akcional'nosti*. Moskva: jazyki slavjanskoj kul'tury.
- Townsend, Charles E. 1975. *Russian word-formation*. Corr repr. Columbus, Ohio: Slavica.
- Zaloznjak, Anna; Irina Mikaelian; Aleksej Šmelëv. 2015. *Russkaja aspektologija: v zaščitu vidovoj pary*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury.
- Žic Fuchs, Milena. 2009. *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

SUMMARY

ASPECTUALLY DEFECTIVE VERBS IN THE CROATIAN LANGUAGE

The paper proposes a classification of aspectually defective verbs in the Croatian language. Defectivity is taken to have canonical and non-canonical manifestations. Canonical manifestations are the cases of defectivity that are not disputed in literature, while non-canonical manifestations include the verbs or verb groupings for which there is disagreement among different authors whether they are defective or not. Aspectual defectiveness is divided into two broad types, morphological (absolute) and semantic (partial). Morphological mismatch is represented by the traditional groups of *imperfectiva tantum* and *perfectiva tantum*. Semantic defectiveness describes the cases in which there is a complete or partial mismatch of meaning between two derivationally related verbs of opposite aspect.

Keywords: verbal aspect; aspectual pairs; aspectual defectiveness; Croatian language

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod licencom „Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna”.
This work is licenced under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.